

Diskurser om språkbruk och hemkänsla i ett enkätmaterial om finlandssvensk intern migration

Av Lotta Collin

Abstract

This article investigates discourses on language accommodation and senses of regional belonging among Swedish-speaking in-migrants (i.e. those who migrate within the same country) in Finland. It focuses on people who have moved from a small municipality in western Nyland to other parts of Finland. In the study, a material consisting of answers to open-ended questions in a web survey on the in-migrants' perceptions of their language change is examined using discourse-theoretical analysis (Laclau & Mouffe 2001). The aim of the analysis is to pinpoint how discourses about the language varieties involved (i.e. standard Finland-Swedish, the local western Nyland dialect and other Finland-Swedish dialects), the process of language accommodation and the perceptions of regional belonging are constructed in the material. The analysis indicates that only the discourse on standard Finland-Swedish as the correct and most widely understood variety is unchallenged. A more complex picture emerges regarding discourses about local dialects, changes in linguistic behaviour and perceptions of regional belonging over time. In these cases, discourses that are diametrically opposed, although equally strong are constructed. The study's qualitative overview contributes to the knowledge of the specific mobile group in question, while also proposing a complementary methodological perspective to the prevailingly variational linguistic studies of language change in connection with geographical mobility.

Keywords: in-migration, language change, regional belonging, Finland Swedish, discourse analysis, discourse theory.

1. Inledning

Den här artikeln lyfter fram diskurser om språklig anpassning och regional hemkänsla som kan identifieras bland geografiskt mobila finlandssvenskar.

Lotta Collin, Svenska språket, Åbo Akademi. – Swedish Language, Åbo Akademi University. <https://orcid.org/0009-0005-9151-0923>. lotta.collin@abo.fi

Collin, Lotta, 2026: Diskurser om språkbruk och hemkänsla i ett enkätmaterial om finlandssvensk intern migration. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2024–25 (147–148), s. 9–34. – Collin, Lotta, 2026: Discourses on language use and regional belonging in a survey study of Swedish-speaking in-migrants in Finland. In: *Swedish Dialects and Folk Traditions* 2024–25 (147–148), pp. 9–34. – DOI: <https://doi.org/10.69824/svilm.147.55025>

Denna artikel publiceras under villkoren i Creative Commons-licensen CC BY 4.0, som tillåter användning, spridning och reproduktion i vilket medium som helst, förutsatt att originalverket är korrekt citerat. – This article is published under the conditions given in the Creative Commons license CC BY 4.0, which allow use, distribution and reproduction in any medium, provided that the original work is cited correctly.

Forskningsartikel. Denna artikel har genomgått dubbelblind referentgranskning. – Original research article. This article has undergone double-blind peer review.

© 2026 författaren. – © 2026 the author.

Den grupp som står i fokus är personer uppvuxna i staden Ekenäs i södra Finland som flyttat till andra orter i Finland och som besvarat en enkät om hur de upplever att deras svenska språkbruk förändrats i och med flytten. I artikeln analyseras flyttarnas fritt formulerade svar på öppna enkätfrågor med diskursteoretisk metod.

Undersökningen bidrar till den hittills mycket sparsamma språkvetenskapliga forskningen om finlandssvensk intern migration. Språkliga perspektiv på geografiskt mobila finlandssvenskar har nämligen hittills studerats huvudsakligen med avseende på emigration till Sverige (Ivars 1986, Allardt-Ljunggren 1994, Tandefelt 2015, Löfström 2022). Vi vet således en hel del om hur man som finlandssvensk i Sverige kan behöva anpassa sina ordval eller vissa uttalsdrag för att bli förstodd (Tandefelt 2015, Löfström 2022, se även Henriksson 2024). Vi vet också att olika individer tillämpar olika språkliga anpassningsstrategier, där till exempel en del behåller sin finlandssvenska i så gott som oförändrad form medan andra helt övergår till sverigesvenska (Ivars 1986, Tandefelt 2015, Löfström 2022).

Men även en flytt inom de svensktalande delarna av Finland kan föranleda justeringar i sättet att tala svenska, särskilt om flytten går från ett dialektpräglat område till ett standardspråkligt, eller mellan olika dialektområden. Svenskspråkiga interna flyttare i Finland utgör ett angeläget studieobjekt i och med att den ökade geografiska rörligheten kan inverka på hur finlandssvenskans varieteter och användningen av och attityden till dem utvecklas och förändras (Ivars 2003 s. 61, Leinonen 2015 s. 137).

Internationellt har språkförändring hos interna flyttare uppmärksammats en hel del efter den s.k. mobilitetsvändningen inom sociolingvistik (McIlvenny et al. 2009; Blommaert 2010) i och med vilken bofasthet ifrågasatts som kriterium för informanturval i dialektforskning (se t.ex. Andersson & Thelander 1994, Monka et al. 2020). Forskningen om hur interna migranter anpassar och förändrar sitt språkbruk har typiskt haft kvantitativt variationslingvistiska ansatser där man sökt efter korrelationer mellan flyttares olika språkliga anpassningsstrategier och utomspråkliga faktorer (t.ex. Nuolijärvi 1986, Andersson & Thelander 1994, Omdal 1994, Auer et al. 2000, Makkonen 2005, Kerswill & Williams 2000, Monka 2013). Två resultat utmärker sig som gemensamma för de tidigare studierna oberoende av var de utförts. För det första konstateras interna flyttares språkförändring vara ett komplext fenomen, med många involverade faktorer och stora individuella skillnader. För det andra framstår avregionalisering, dvs. att flyttares språkliga anpassning oftast går i riktning mot standard snarare än mot en ny lokal varietet, som en genomgående trend.

Två tidigare studier på temat finlandssvenska interna migranternas språkliga anpassning har publicerats. I dem studerar Lotta Collin (2022, 2024) med utgångspunkt i samma enkätundersökning som i föreliggande artikel hur personer som flyttat från Ekenäs i västra Nyland till andra orter i Svenskfinland beskriver sitt svenska språkbruk och dess eventuella förändring efter flytten.

I motsats till det mesta av den tidigare forskningen i andra språkgemenskaper består materialet inte av inspelade talprov utan uteslutande av flyttarnas självrapporterade språkbruk före och efter flytten. Men i likhet med andra undersökningar ställs i Collin 2022 och Collin 2024 frågor om samband mellan utomspråkliga faktorer och flyttares språkförändring. Också här framträder en mångfacetterad interindividuell variation. Den språkliga anpassning som rapporteras handlar ändå till största delen om skalan mellan ursprungsortens regionala varietet, västnyländsk dialekt, och standardfinlandssvenska. Endast en liten grupp nämner att de tagit till sig drag från en ny orts dialekt (Collin 2022).

Analyserna i Collin 2022 och Collin 2024 är emellertid baserade på delvis problematiska grupperingar av enkätdeltagarna och laborerar till övervägande del med kvantifieringar av svar på slutna enkätfrågor med givna svarsalternativ. Fokus ligger vidare primärt på den upplevda språkförändringen som sådan, medan mycket begränsat utrymme ges åt omständigheter runt språkbruket, så som inställningen till olika språkliga varieteter, tankar kring ackommodationsprocessen och regionala hemkänslor.

Syftet med den kvalitativa analys som presenteras i den här artikeln är således att mer ingående granska hurdana olika förståelser av språklig anpassning och regional hemkänsla som kommer till uttryck hos de före detta Ekenäsborna. Infallsvinkeln fördjupar förståelsen av enkätdeltagarnas resonemang kring språkliga varieteter och språklig anpassning och tillför ett kompletterande perspektiv i termer av hur migranterna ser på sin ursprungsort och resonerar kring sin regionala tillhörighet. Materialet avgränsas här till endast fritt formulerade svar på öppna enkätfrågor, ett delmaterial som i mycket liten utsträckning behandlats i Collin 2022 och Collin 2024.

För analysen av de fritt formulerade enkätsvaren tillämpas diskursteori, vilket är en variant av diskursanalys som inte lägger vikt vid samband mellan aktörers bakgrundsfaktorer och deras handlingar eller utsagor (se t.ex. Wreder 2007). Istället för att reda ut hur många eller exakt vem som svarat på ett visst sätt intresserar sig analysen sålunda för hurdana mönster, dvs. diskurser, som framträder i de fritt formulerade svaren som helhet. Undersökningen ökar med andra ord snarare kunskapen om hur flyttarna talar om vissa fenomen än om hur fenomenen »verkliga» ser ut (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 28).

2. Bakgrund och material

2.1. Ekenäs, västra Nyland och västnyländsk dialekt

Materialet för den här undersökningen härstammar från en webbenkät som år 2021 riktades till svenskspråkiga personer som vuxit upp och gått minst grundskolan i Ekenäs, men som senare bosatt sig på någon annan ort i Finland. Valet av utflyttare från just Ekenäs motiveras bland annat av att utflytt-

ningen därifrån tenderat att vara relativt sett stor (jfr Sjöblom 2015). Utflyttning sker i stor utsträckning till studiestäderna Helsingfors och Åbo, men man flyttar också annanstans och av andra orsaker, så som arbetsmöjligheter och parförhållanden.

Ekenäs är en starkt svensksdominerad småstad belägen på Finlands sydspets cirka 100 km sydväst om Helsingfors. Staden ingår sedan 2009 i storkommunen Raseborg tillsammans med Karis och Pojo. Vid kommunsammanslagningen hade Ekenäs totalt knappt 15 000 invånare, av vilka 82 procent var svenskspråkiga (Kommunförbundet 2021). Det svenska språket har alltså en stark ställning i Ekenäs, men hurdan svenska Ekenäsbor talar varierar både inter- och intraindividuell. En grov tudelning kan göras mellan å ena sidan (så gott som) konsekventa talare av geografiskt neutral standardfinlandssvenska och å andra sidan talare som i varierande utsträckning använder sig av den för hela västra Nyland kännetecknande regionala dialekten västnyländska (Ivars 2015 s. 363, Leinonen 2015 s. 126). Ekenäsbornas språkbruk uppvisar en relativt tydlig social variation (Ivars 1996 s. 133, Gullmets-Wik 2004 s. 197–211), samtidigt som enskilda talare anpassar sitt språkbruk situationellt genom att kodglida längs ett dialektkontinuum enligt vad som uppfattas som lämpligt i talsituationen (Nyholm 1995 s. 37, Gullmets-Wik 2004 s. 214). Västnyländsk dialekt kännetecknas både av överregionala finlandssvenska dialektdrag och av mer lokalspråkliga för (västra) Nyland typiska drag. Till de överregionala dragen hör t.ex. kortstavighet, europeiskt *u*-ljud och *i*-former som *tri* 'tre' och *si* 'se'. Mer lokala dialektdrag utgör bl.a. artikelsynkope (*biln* 'bilen'), adjektivböjning med *-er*-ändelse (*rädder* 'rädd'), supinformer som *havi* 'haft' och *taiji* 'tagit' och perfekt particip med *-ager* (*pensionerager* 'pensionerad'). (För en utförligare beskrivning hänvisas till Gullmets-Wik 2004 och Ivars 2015.)

2.2. Enkäten och enkättagarna

Enkäten bestod av totalt 40 frågor av olika slag, både öppna och slutna, som uppskattades ta ca 25 minuter att besvara. Frågorna berörde deltagarnas språkbruk, flytt, dialektattityder och regionala samhörighetskänslor. Även bakgrundsfaktorer som ålder, kön och utbildningsnivå efterfrågades. Enkäten gjordes i den tyska enkättjänsten SoSci Survey (www.sosicisurvey.de). Information om enkäten spreds på Facebook, huvudsakligen via en offentlig grupp som samlar nuvarande men också en stor mängd tidigare Ekenäsbor. Enkäten besvarades anonymt och deltagarna godkände att deras svar används för vetenskaplig forskning.

Enkäten besvarades av 96 före detta Ekenäsbor som när de fyllde i enkäten var bosatta på någon annan ort (29 olika) runtom i Finland. De 78 kvinnor och 18 män som besvarade enkäten bildar en blandad deltagargrupp, med olika bakgrund och livssituation, där endast uppväxtorten Ekenäs och det svenska språket är gemensamt för alla. Deltagarnas ålder varierar exempelvis

Tabell 1. Enkätfrågor som analyserats, samt antalet svar och totalantalet ord per fråga.

Enkätfråga	Svar	Ord
15. Om du idag använder västnyländska dialektdrag ibland men inte alltid, i hurdana situationer använder du dialekt- dragen? Finns det situationer där du helt försöker undvika dem?	90	2543
17. Varför har din svenska förändrats? Eller varför har den inte förändrats? Vilka faktorer i ditt liv och i din omgiv- ning har inverkat?	87	2438
23. Har ditt förhållande till finlandssvenska dialekter ändrats sedan du flyttade bort från Ekenäs? På vilket sätt i så fall?	84	2057
27. Upplever du att din känsla av var i Finland du hör hemma har förändrats efter att du flyttade bort från Ekenäs? På vilket sätt i så fall?	86	2295
Här kan du vid behov kommentera dina svar på fråga 16. (16. Upplever du att ditt sätt att tala svenska har förändrats genom åren, särskilt efter att du flyttade från Ekenäs? Hur har din svenska i så fall förändrats? Har du medvetet ändrat ditt språk, eller har det skett automatiskt?)	16	289
Här kan du vid behov kommentera dina svar på fråga 18–21. (18. Hur känslomässigt betydelsefull är den dialekt som talas i Ekenäs/Västnyland för dig idag?) (19. Hur har den västnyländska dialektens känslomäs- siga betydelse för dig förändrats efter att du flyttade från Ekenäs?) (20. Vilken inställning har du idag till den dialekt som talas i Ekenäs/Västnyland?) (21. Hur har din syn på den västnyländska dialekten förän- drats efter att du flyttade från Ekenäs?)	22	506
Här kan du vid behov kommentera dina svar på fråga 33–35. (33. Hur ofta besöker du för närvarande Ekenäs?) (34. Har du fortfarande släktingar och/eller nära vänner bosatta i Ekenäs? Hur tät kontakt har ni i så fall?) (35. Längtar du tillbaka till Ekenäs?)	13	358
Totalt	398	10486

mellan 19 och 78 år, med medelåldern 45 år. Hälften av deltagarna har universitetsutbildning (eller håller på att skaffa sig en sådan), den andra hälften har yrkes- eller yrkeshögskoleutbildning och några få gymnasie- eller grundskolebakgrund. Ett brett spektrum av yrken inom bl.a. undervisnings-, vård-, service- och företagarsektorer är representerade. Utflyttningen från Ekenäs har skett för i medeltal 22 år sedan, då deltagarna varit mellan 15 och 55 år. Det finns även en stor spridning i hur långt bak i tiden flytten ligger, från något enstaka år till över 50 år. Majoriteten av deltagarna har bott på flera olika orter efter flytten från Ekenäs. När enkäten fylldes i bodde drygt hälften (51) av de 96 deltagarna någonstans inom Nyland, 26 bodde i Åboland, 9 i Österbotten, 8 på Åland och 2 på en finskspråkig ort i övriga Finland.

Även om enkätdeltagarnas bakgrund översiktligt redovisats ovan fästs i fortsättningen av den här artikeln i och med det diskursteoretiska perspektivet ingen uppmärksamhet vid skillnader mellan hur enskilda deltagare besvarat enkätens frågor. För sådana resultat hänvisas till Collin 2022 och Collin 2024.

2.3 Urval av enkätfrågor

Som material för analysen i den här artikeln fungerar fritt formulerade svar på sju öppna frågor i enkäten. Fyra av frågorna är numrerade obligatoriska frågor som handlar om användning av västnyländska dialektdrag, orsaker bakom eventuell språkförändring, förhållandet till finlandssvenska dialekter och känslan av var i Finland man hör hemma. De övriga tre frågorna som ingår i materialet består av fält för frivilliga kommentarer i anslutning till flervalsfrågor om den upplevda språkförändringens karaktär, inställning till västnyländsk dialekt och nuvarande kontakt med eller återflyttningslängtan till Ekenäs. Tabell 1 förtecknar frågorna, antal svar de fått och det totala antalet ord som svaren på respektive fråga sammanlagt omfattar. Enkätsvaren varierar i längd från 1 ord till 230 ord, med en medellängd på 27 ord.

3. Teori och metod

I det här avsnittet beskriver jag undersökningens metodologiska grund och specificerar analysmetoden. Först ges en kort introduktion till diskursanalys och därefter presenteras den variant av diskursanalys, det vill säga diskursteori, som tillämpas i analysen.

3.1. Diskursanalys

Diskursanalyser är populära inom humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner, vilket återspeglas i en mångfald diskursanalytiska ansatser och tillämpningar där även begreppet diskurs förstås och avgränsas på olika sätt (Bergström & Ekström 2018 s. 253). Typiskt uppfattas diskurs beskriva hur vi genom språket skapar verkligheten omkring oss och anlägger olika perspektiv på den (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Diskursanalyser används i socialkonstruktivistiskt förankrade studier som intresserar sig för menings-

skapande kring samhälleliga fenomen. En gemensam utgångspunkt är att sociala praktiker, så som språkanvändning i tal eller skrift, både återspeglar och konstruerar en viss syn på världen (Bergström & Boreus 2018 s. 25, Pietikäinen & Mäntynen 2019). I enlighet med poststrukturalismens språksyn anses språket alltså inte spegla en given, redan existerande verklighet, utan med språket skapar vi representationer av och anlägger perspektiv på verkligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 7, Bergström & Ekström 2018 s. 255). Hur detta sker vill diskursanalyser undersöka.

Diskursanalyser är typiskt kvalitativa och har som mål att tränga in i textmaterial så att inte enbart vad som sägs utan också hur det sägs (eller vad som inte sägs) uppmärksammas (Pietikäinen & Mäntynen 2019). Detta kvalitativa och tolkande perspektiv, där också det underförstådda eller utelämnade kan ingå, skiljer diskursanalys från innehållsanalys, som istället vanligen baserar sig på kvantifieringar av mer lättillgängliga innehållsliga element och lämpar sig för undersökningar där en bred och ytlig, snarare än detaljerad och djup, förståelse av textinnehåll söks (Boreus & Bergström 2018 s. 49 ff.).

Diskursanalyser kan också uppvisa likheter med attitydundersökningar. Skillnaden mellan att studera exempelvis diskurser om dialekter jämfört med attityder till dialekter ligger i att diskursanalysen studerar hur språket används för att både representera föreställningar och skapa mening om dialekter, medan attitydstudier intresserar sig för människors åsikter om eller värderingar av dialekter, ofta i form av kvantitativa mått (se t.ex. Bijvoet 2013). Enkelt uttryckt är attityder något man kan mäta och de avspeglar världen, medan diskurser inte kan ges ett mått och både avspeglar och konstruerar vår syn på världen.

3.2. Diskursteori

Den gren inom diskursanalysen som den här undersökningen placerar sig inom kallas diskursteori. Diskursteorins rötter hittas inom politisk teori, där statsvetarna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe (2001; 1 uppl. 1985) brukar uppges som diskursteorins upphovsmän (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 13). Diskursteorin kännetecknas särskilt tydligt av en poststrukturalistisk språksyn. Den centrala tanken inom diskursteorin rör det godtyckliga och instabila förhållandet mellan språkliga teckens form och betydelse (uttryck och innehåll) där en ständig kamp om teckens betydelse pågår. En diskurs försöker låsa en viss betydelse och utesluta andra, men detta görs i ständig kamp mot andra diskurser som samtidigt försöker fixera en annan betydelse hos tecknet. (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 13.) En diskurs är, för att tala med Laclau & Mouffe (2001), en temporär fixering av betydelse inom en bestämd domän. Diskurser består således av tecken som är länkade till och får sin betydelse i relation till varandra och diskursteorin undersöker hur den här betydelseläsningen går till (Bergström & Ekström 2018 s. 260).

Diskursteori utgör ett lämpligt ramverk för diskursanalysen i den här undersökningen av två anledningar. För det första har diskursteorin inte på

samma sätt som t.ex. den kritiska diskursanalysen (t.ex. Fairclough 1995) en samhälls- eller ideologikritisk framtoning (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 69 f.), vilket inte heller min undersökning har. Diskursteorin intresserar sig på sätt och vis också för maktkamper, men i form av den språkliga betydelsekamp som ständigt pågår kring tecken (Bergström & Ekström 2018 s. 255 f.).

För det andra är talares eller andra aktörers egenskaper och bakgrundsfaktorer inte på samma sätt relevanta i diskursteori som inom de flesta övriga varianter av diskursanalys, såsom kritisk diskursanalys (Fairclough 1995), medierad diskursanalys (Scollon 2001) eller nexusanalys (Scollon & Scollon 2004). I en diskursteoretisk analys ligger intresset alltså inte på vem som säger vad, varför någon säger som den gör eller på hur många som säger något visst, utan på vad som överhuvudtaget sägs och hur det då sägs (jfr Wreder 2007 s. 49).

Att individerna bakom utsagorna inte granskas på detaljnivå, betyder emellertid inte att den samhälleliga eller vetenskapliga kontexten är irrelevant. Diskurser som identifieras i en diskursteoretisk analys kan med fördel relateras till tidigare forskning och annan bakgrundslitteratur (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 160f.). Det viktiga är då att också litteraturen betraktas som diskursiv praktik och inte som något slags objektiv verklighet som diskurser kan jämföras med (ibid.).

Diskursteorin baserar sig alltså på Laclau & Mouffes (2001) resonemang. Eftersom deras framställning är utpräglat teoretisk och inte tillhandahåller någon konkret analysmodell får den som tillämpar deras teori förlita sig på riktlinjer i handböcker om diskursanalys (som t.ex. Winther Jørgensen & Phillips 2000 och Boréus & Bergström 2018) och låta sig inspireras av tidigare diskursteoretiska undersökningar. Åtminstone om man blickar utanför det språkvetenskapliga fältet finner man en hel del exempel på diskursanalytiska studier av textmaterial som uppger sig tillämpa diskursteori. Som huvudsakliga inspirationskällor för uppbyggnaden av den här studiens analysmodell fungerar sociologen Malin Wreders (2007) analys av diskurser i ett enkätmaterial om äldreomsorg, språkvetaren Johanna Koivistos (2020) studie av diskurser om skrivande i universitetsstuderandes uppsatser och Tobias Davidssons (2010) socialvetenskapliga granskning av begreppet »utanförskap» i svensk riksdagsdebatt. I följande avsnitt förklarar jag vilka begrepp ur diskursteorin jag använder mig av samt hur jag tillämpar dem, dvs. hur analysarbetet har gått till.

3.3. Diskursteoretiska begrepp och tillvägagångssätt i analysarbetet

Analysen utgår från att enkätsvaren är utsagor där diskurser artikuleras (jfr Wreder 2007 s. 34). Artikulation beskriver alltså den konkreta handling som bygger på eller omformar en diskurs, medan diskurs är den mer abstrakta betydelsefixeringen (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 137). För att få grepp om diskurser i ett textmaterial gäller det att studera centrala tecken (ord

och uttryck) och hur dessa ges betydelse. En diskurs försöker låsa betydelsen av ett tecken, så att tecknet går från ett mångtydigt element till ett entydigt moment (Bergström & Ekström 2018 s. 261).

Medan *moment* står för samtliga betydelsefixerade tecken i en diskurs används begreppet *nodalpunkt* för de tecken som är särskilt centrala i diskursen, som så att säga utgör diskursens nav eller knutpunkter som andra tecken förhåller sig till (Bergström & Ekström 2018 s. 263). Exempelvis kan en diskurs om utanförskap ha nodalpunkterna »bidragsberoende», »invandrare» och »kriminalitet» (Davidsson 2010). Kring dessa privilegierade tecken ordnas sedan andra tecken som ger nodalpunkterna deras betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 57). Kopplingen mellan nodalpunkter och de tecken från vilka de får sin betydelse kallas inom diskursteorin *ekvivalenser* (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 57 ff., Bergström & Ekström 2018 s. 262 f.).

Ett och samma teckens betydelse kan fixeras till nodalpunkter med olika ekvivalenser i olika diskurser. Sådana centrala tecken som är särskilt omtvistade och vars betydelse flera diskurser kämpar om att fixera kallas *flytande signifikanter* (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 57). Exempelvis kan tecken som »rättvisa», »jämsliddhet» och »förändring» ges olika betydelser i olika politiska diskurser (Bergström & Ekström 2018 s. 261).

En diskursteoretisk analys kan rikta in sig på ett enskilt begrepp eller en enskild diskurs, men det är också vanligt att kartlägga hurdana diskurser som förekommer och konkurrerar inom en viss så kallad *diskursordning*. Begreppet *diskursordning* hör inte till diskursteorins ursprungliga begrepp, utan har lånats från Faircloughs (t.ex. 1995) kritiska diskursanalys. I diskursteoretiska analyser står *diskursordning* för den uppsättning olika diskurser som en diskursanalys kan identifiera i en viss kontext. Att studera hur diskurser inom en diskursordning både växelverkar med och kämpar mot varandra blir då kärnan i analysen (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 138 f.).

Analysen i den här artikeln handlar således om att studera hur nodalpunkter tillskrivs betydelse genom att ekvivaleras med vissa tecken och särskiljas från eller ställas mot andra. För att kunna sätta fingret på ekvivalenserna ställs frågor om nodalpunkterna av typen: Vad är eller vad kännetecknar X? Vad är X inte? Om samma tecken fungerar som nodalpunkt i flera diskurser och i dem ges olika betydelser handlar det om flytande signifikanter. De är intressanta eftersom de visar på hurdan kamp olika diskurser inom diskursordningen för om teckens betydelse.

Såväl *diskursordning* som *diskurser* ska förstås som analytiska begrepp som jag som forskare applicerar på materialet med utgångspunkt i undersökningens syfte (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 137). Benämningarna på diskursordning och diskurser är alltså mina konstruktioner som forskare, medan artikuleringen av diskurserna är enkättagarnas.

Det konkreta analysarbetet inleddes med att slå samman samtliga svar på samtliga sju aktuella enkätfrågor till ett enda material. Materialet analyserades således som en helhet utan kopplingar till vare sig en viss enkätfråga eller en

viss enkättagare. Förutom att det här går hand i hand med det diskursteoretiska perspektivet som bortser från bakgrundsfaktorer, motiveras förfarandet ytterligare av att det finns en stor variation i de enskilda svarens omfång. Där någon i en obligatorisk fråga »lurat systemet» med en punkt eller ett streck i textrutan för att komma vidare i enkäten, eller svarat med ett enkelt *ja* eller *nej*, har andra skrivit utförliga svar. Ibland har man då dessutom råkat besvara kommande frågor i enkäten, vilket gör att det inte är ändamålsenligt att strikt hålla isär frågorna i den här analysen.

Själva analysen inleddes med noggranna genomläsningar av materialet där jag samtidigt identifierade centralt innehåll med tanke på analysens syfte och plockade ut, kategoriserade och kodade textdelar med hjälp av programmet Nvivo. Med utgångspunkt i det sorterade materialet studerade jag sedan centrala tecken och ekvivalenser knutna till dem. Jag utgick från en uppsättning tecken som förekommer i enkätfrågorna och som också tydligt fungerar som nodalpunkter i diskurser i materialet. Dessa tecken är »västnyländska», »standardfinlandssvenska», »finlandssvenska dialekter», »anpassning», »Ekenäs» och »hem/hemort». Därefter undersökte jag vilka betydelser respektive nodalpunkt tillskrivs genom ordval och formuleringar i materialet och om detta sker på ett enda eller flera olika sätt. På grundval av detta har jag konstruerat en uppsättning diskurser som tydligt framträder i materialet. Dessa bildar stommen för resultatredovisningen som tar vid härnäst.

4. Resultat

4.1. Inledande översikt

Resultatet av diskursanalysen presenteras nedan i tre avsnitt där varje avsnitt står för en viss typ av diskurser inom vilka två huvudsakliga diskurser strider mot varandra, ibland med stöd av andra anknutna diskurser. Av diskurstyperna cirklar två kring språklig anpassning. Den första av dem belyser anpassningens riktning på skalan mellan dialekt och standardspråk i termer av *endimensionell anpassningsdiskurs* respektive *flerdimensionell anpassningsdiskurs*. Den andra diskurstypen som berör språklig anpassning omfattar diskurserna *Diskurs om anpassning som handling* och *Diskurs om anpassning som smitta* och går närmare in på hur anpassningen ges betydelse, alltså hurdan fenomenen beskrivs som. Den sista diskurstypen lyfter fram betydelser kring geografisk mobilitet ur andra perspektiv än endast språkliga. Här presenteras en *ursprungsbetonande diskurs* och en diskurs om *vidgade vyer*.

Samtliga diskurser hänger samman med varandra och bildar tillsammans den diskursordning som jag benämnt *diskursordning om språkbruk och hemkänsla hos västnyländska interna migranter*. I artikelns avslutande kapitel sammanfattar jag diskursordningen med fokus på hur diskurserna samverkar eller konkurrerar med varandra.

I resultatredovisningen markeras beteckningar för ekvivalenser med kapi-

täler. Konkreta exempel på artikuleringar av ekvivalenser ur materialet presenteras som numrerade exempel. Exempelen ur materialet är talrika, vilket är ämnat att ge en god bild av hur diskurserna artikuleras i enkätsvaren.

4.2. Endimensionell anpassningsdiskurs och flerdimensionell anpassningsdiskurs

För att förstå diskurserna om språklig anpassning behöver man först kartlägga vilka betydelser de två språkliga varieteter som är mest aktuella i sammanhanget, dvs. standardfinlandssvenska och västnyländska, tillskrivs i materialet.

Finlandssvenskt standardspråk är ett centralt tecken vars betydelse det råder stor samstämmighet om och som därmed ges likartad betydelse i olika diskurser. Finlandssvenskt standardspråk (eller högsvenska som det också benämns) ekvivaleras med t.ex. NEUTRALITET (ex. 1) och BEGRIPLIGHET (ex. 2), där det sistnämnda syftar på att standardspråk förstås bättre än dialekt som alla kanske inte är lika bekanta med.

- (1) Jag tycker man skall lära sej också högsvenska/neutral svenska som barn (om det bara är möjligt)
- (2) Jag kan mest störa mig på personer som inte kan prata standardsvenska, även då missförstånd uppstår

Standardfinlandssvenska ekvivaleras också med KORREKTHET och RENHET (»en ren svenska»). Finlandssvenskt standardspråk har därmed en starkt fixerad betydelse som ett förståeligt, regionalt ofärgat och (i förhållande till standardnormen) felfritt språkbruk. De betydelser som standardfinlandssvenska tillskrivs i materialet sammanfaller med den förståelse som etablerats i andra undersökningar. Den finlandssvenska standardvarieteten brukar uppfattas som geografiskt neutral (jfr Leinonen & Henning-Lindblom 2016) och den förknippas övervägande med hög prestige och situationer där ett formellt språkbruk är lämpligt, t.ex. i massmedier (Stenberg-Sirén 2018).

Ursprungsvarieteten västnyländska är också ett mycket centralt tecken i materialet, men i motsats till standardfinlandssvenska tillskrivs det olika betydelser. Beroende på vilken betydelse som etableras kan man särskilja två i princip motsatta diskurser om västnyländska i materialet: en uppskattande och en nedvärderande. Inom den uppskattande diskursen ekvivaleras västnyländska med positiva attribut som HEMTREVNAD och CHARM (ex. 3) och associeras med NOSTALGI och HEMBYGD (ex. 4 och 5).

- (3) Ekenäs dialekten [...] känns mysig och charmig!
- (4) Den är nostalgisk och lite rolig, som ett minnesmärke, alltså inte så levande för mej, men som en hembygdsmarkör

- (5) [när jag] hör den välbekanta melodin i järnhandeln eller Popsi, tar hjärtat alltid ett litet glädjeskutt och jag känner att jag är hemma

Den nedvärderande diskursen ekvivalerar för sin del västnyländska som språklig varietet med SVÅRBEGRIPLIGHET (ex. 6) och FULHET (ex. 7 och 8). Västnyländskan knyts vidare till negativa föreställningar som TÖNTIGHET (ex. 9), PINSAMHET (ex. 10) och ÅTLÖJE (ex. 11). Därtill beskrivs västnyländskan som »bonnig» och därmed knuten till en lägre grad av intellektualitet (ex. 12).

- (6) folk ibland haft svårt att förstå det dialektala
 (7) Jag tycker dialekten egentligen låter ganska förskräckligt dragen till sin spets
 (8) Kan numera tycka att det är rätt »fult» att bräka på med riktigt äkta västnyländska
 (9) En stark dialekt kan också ge ett lite töntigt intryck.
 (10) Tycker västerländska [sic!] dialekten låter pinsam
 (11) studiekompisarna skrattade åt min breda dialekt
 (12) Västnyländskan låter »bonnig» dvs inte så intellektuell..

Medan standardfinlandssvenska som ovan konstaterades endast ges en betydelse i materialet och därmed inte är ett omtvistat tecken, är västnyländska alltså en flytande signifikant vars betydelse det råder diskursiv kamp kring. Också detta går hand i hand med tidigare beskrivningar. Bakgrunden till denna splittrade syn ligger i att Västnyland länge varit ett socialt heterogent område, där lokalspråket förknippats med både lägre samhällsklass och lantlighet, liksom med informella, privata kontexter. Attityden till västnyländsk dialekt har därför haft nedvärderande nyanser, där lokalspråket betraktats som sämre än den standardsvenska som talas av »bättre folk» och i formella sammanhang (Nyholm 1995 s. 37, Ivars 2015 s. 38).

Efter att diskurserna om standardfinlandssvenska och västnyländska kartlagts kan nu diskurserna som reflekterar förståelsen av språklig anpassning med avseende på dess riktning, eller dimensioner, dvs. den endimensionella respektive den flerdimensionella anpassningsdiskursen, introduceras. I båda dessa ingår standardspråk som nodalpunkt med samma betydelse. Däremot är den nedvärderande förståelsen av västnyländska starkare knuten till den endimensionella anpassningsdiskursen, medan den uppskattande förståelsen ter sig mer framträdande i den flerdimensionella anpassningsdiskursen. I det följande beskrivs diskurserna närmare.

I den endimensionella anpassningsdiskursen fungerar standardfinlandssvenska som den mest centrala nodalpunkten. Med »anpassning» förstås här nämligen en ökad användning av den neutrala, begripliga och korrekta standardsvenskan. Denna typ av anpassning knyts starkt till YRKE OCH ARBETSLIV

(ex. 13) som i sin tur är nära kopplat till ekvivalensen SPRÅKLIG FÖREBILD, särskilt i rollen som lärare eller föreskolepedagog (ex. 14 och 15). Anpassning enbart mot standardsvenska knyts också till OFFICIELLA SITUATIONER (ex. 16) och MASSMEDIER (ex. 17). Vidare nämns särskilt två grupper av samtalspartner, nämligen NYA BEKANTSKAPER (ex. 18) och SVERIGESVENSKAR (ex. 19).

- (13) Arbetsspråket är högsvenska
- (14) föregå med gott exempel för elever och studerande på jobbet
- (15) På mitt jobb på daghem måste jag försöka använda korrekt svenska o ge barnen rätta ord.
- (16) Vid officiella tillfällen (t.ex. arbetsintervju) så pratar jag standard-svenska helt och hållet.
- (17) I radio håller jag mig till mera korrekt finlandssvenska
- (18) i samtal med okända människor, t.ex ringa och boka tid till tandlä-kare [talar jag standardsvenska]
- (19) På arbetet, om jag har svenska kunder, pratar jag standardsvenska

Här är det värt att påpeka att även om den här undersökningen utgår från personer som flyttat från Ekenäs, kan man rimligtvis anta att en liknande anpassning enligt yrkesroll, situation och samtalspartner också kan identifieras hos bofasta Ekenäsbor. Anpassning mot standard kan emellertid också ekvivaleras med en viss ort eller region, som ÅBO (ex. 20) eller ÅLAND (ex. 21) vilket lyfter fram den utflyttades specifika perspektiv.

- (20) [undvek dialekt] då jag här i åbo skulle få service på svenska
- (21) Jag undviker ord som t.ex kommer från finska (»kiva» t.ex). Här var jag bor [Åland] förstår man inte vad jag säger då.

Den flerdimensionella anpassningsdiskursen utgår för sin del från en mer komplex förståelse av anpassningen efter flytten. Också här ingår anpassning i betydelsen av att enligt behov och situation röra sig mot standardsvenska, enligt samma mönster som i den endimensionella anpassningsdiskursen. Men anpassning kan lika väl här också handla om ett ökat bruk av västnyländska språkdrag. I sällsynta fall kan anpassningen dessutom inkludera en dialekt som talas på den nya bostadsorten (jfr Collin 2022).

När anpassning i den flerdimensionella anpassningsdiskursen ekvivaleras med VÄSTNYLÄNDSKA, aktiveras de betydelser hos västnyländska som etableras inom den positivt värderande diskursen om västnyländska som presenterades ovan, inte minst så att västnyländska knyts till HEMBYGD. Västnyländska ekvivaleras här mycket tydligt med orten EKENÄS och dess invånare (ex. 22 och 23) som en utflyttad kan önska förtydliga sin koppling till (ex. 24 och 25).

- (22) Använder betydligt mera dialektala uttryck när jag umgås med släkt och vänner i Ekenäs
- (23) Jag talar mera dialektalt med personer från Ekenäs oberoende var vi befinner oss.
- (24) Vanligtvis i service sammanhang, för att visa att jag egentligen är från orten.
- (25) Använder dialekt med släktingar, för att inte anses förnäm.

Det sista exemplet ovan (ex. 25) antyder att anpassning mot västnyländska kan knytas till en negativt värderande förståelse av standardsvenska. Negativa utsagor om standardvarietetet förekommer i övrigt inte i enkätmaterial, men här ser vi alltså att standardsvenska även kan ekvivaleras med den negativa egenskapen FÖRNÄMHET.

Den negativt värderande diskursen om västnyländska blir för sin del aktiverad i den flerdimensionella anpassningsdiskursen när anpassning ekvivaleras med västnyländska som något löjeväckande eller komiskt (ex. 26 och 27).

- (26) ibland med barnen på skämt
- (27) ibland brukar jag »på skoj» roa dem med västnyländska fraser när vi kör över Österbybron.

Endimensionell och flerdimensionell diskurs om anpassning knyter alltså anpassningen till de språkliga varieteter som huvudsakligen aktualiseras bland de utflyttade Ekenäsborna och till olika betydelser som etableras om dem. I följande avsnitt diskuteras betydelser som tillskrivs anpassning ur ett annat perspektiv, vilket ytterligare fördjupar bilden av hur anpassning förstås.

4.3. Diskurs om anpassning som handling och diskurs om anpassning som smitta

Den andra typen av diskurser om anpassning lägger fokus på huruvida anpassning ekvivaleras med medveten HANDLING, kanske som följd av yttre krav, eller beskrivs som något omedvetet och automatiskt, där miljö eller samtalspartner så att säga »smittar» av sig.

När anpassning ekvivaleras med HANDLING sker detta i form av uttryck som antyder ett medvetet agerande och en ansträngning från talarens sida. Denna betydelse etableras i fråga om anpassning såväl mot standardfinlands-svenska (ex. 28–35) som mot västnyländska (ex. 36 och 37). Anpassning som HANDLING uttrycks antingen som ett avståndstagande från en varietet med formuleringar som »slipa bort», »medvetet lämna» och »undvika» eller som ett bemödande om ett visst sätt att tala genom uttryck som »måna om»,

»hålla sig till» och »lyfta fram» (de aktuella partierna är kursiverade av mig i följande exempel).

- (28) Jag undervisar i modersmål och litteratur [...] så jag har med åren *medvetet slipat bort* vissa dialektala drag, t.ex. tri och si.
- (29) Har *medvetet lämnat* dialekten för att tala »standard finlandssvenska» och undvika åländska uttryck
- (30) Jag *bearbetade aktivt bort* dialekt när jag började gymnasiet som 16 åring i Helsingfors
- (31) Eftersom jag är lärare har jag *månat om* att vara en god förebild och använt korrekt språk.
- (32) I yrkeslivet *bemödade jag mej* om ett möjligast gott språk som barnträdgårdslärare
- (33) I radio *håller jag mig till* mera korrekt finlandssvenska
- (34) Jag *undviker* dem då jag talar med personer som talar t.ex. sverige-svenska eller norska och inte är vana vid dessa drag.
- (35) Är *noggrann med* språket för att mina barn ska få en korrekt svenska
- (36) Jag har dock fortfarande kontakt med många västnylänningar och *upprätthåller* i viss mån (gärna) den dialekten.
- (37) För att *lyfta fram* den västnyländska påbrån

Anpassningen mot standardfinlandssvenska som handling kan också ekvivaleras med KRAV där det inte bara handlar om talarens egen vilja utan också om yttre påtryckning, eller åtminstone en upplevd sådan (ex. 38–40).

- (38) Som lärare är det ett krav att tala korrekt.
- (39) Arbetsplatsens pedagogik förutsätter ett gott språk/högsvenska
- (40) Arbet livet (inom utbildningsförvaltning) har krävt ett korrekt språk och med det likadant prat överallt.

Ovan presenterade diskurs om anpassning som handling eller rentav krav står i motsatsförhållande till diskursen om anpassning som smitta. Här ekvivaleras anpassning med OMEDVETEN HÄNDELSE, det vill säga något som sker utan ansträngning, som en yttre påverkan på språkbruket utanför talarens kontroll. Också i den här diskursen kan anpassning avse såväl standardfinlandssvenska (ex. 41–46) som västnyländska (ex. 47–50). De formuleringar genom vilka anpassning ekvivaleras med OMEDVETEN HÄNDELSE är kursiverade av mig i exemplen.

- (41) Åbabor har egentligen ingen dialekt, och man *blir nog omedvetet påverkad* av hur omgivningen pratar.

- (42) Man *låter sig påverkas* av omkringliggande språkbruk.
- (43) Flytt från Ekenäs *ändrade* språket, när jag träffade min man *ändrades* det mera, dvs dialekten *minskade*.
- (44) Har lite *gått av sig själv*, har inte bott i västnyland på 30 år
- (45) jag tror att mitt tal *influerats* främst av dialektala nyanser från Huvudstadsregionen
- (46) Min västnyländska dialekt har aldrig varit så stark och under studietiden *försvann* den nästan helt.
- (47) men pratar jag med släkten i Snappertuna på dom *kommer det så naturligt*
- (48) Är jag är i ekenäs *kommer dialekten mera automatiskt fram*.
- (49) Ibland då jag träffar någon med väldigt stark västnyländsk dialekt kan det hända att jag anpassar mitt tal och använder mera dialekt själv, men då *sker det undermedvetet*.
- (50) När jag talar med Ekenäsbor som talar dialekt *faller jag i viss mån in i deras melodi o sätt att tala*

När anpassning tillskrivs betydelsen av en omedveten kodglidning kan det artikuleras som något som andra personer lagt märke till och påpekat, snarare än något som upplevts av talaren själv (ex. 51 och 52).

- (51) kommer spontant tänker inte på det, arbetskamrater kan säga att de där va västnyländska.
- (52) Enligt barnen hör man en ändring i sättet att tala när jag pratar med föräldrarna i telefon

I några fall kopplas anpassning som smitta också till andra varieteter än standardfinlandssvenska eller västnyländska, som man utan aktiv avsikt härmar eller blir influerad av (ex. 53 och 54).

- (53) Jag är väldigt känslig mot personen jag talar med, jag har en tendens att »härma» deras dialekt (inte frivilligt). Talar jag med en rikssvensk börjar jag låta likadan. Samma gäller också på engelska, t.ex skillnaden när jag talar med en engelsman och en amerikan
- (54) Har blivit influerad av speciellt mina arbetskamrater som är hemma runtomifrån Österbotten och pratar olika dialekter. Blir lätt så att man börjar använda samma ord och uttryck som omgivningen.

Vid sidan av de två konkurrerande diskurserna om anpassning som en aktiv handling eller automatisk smitta som är rätt jämnstarka, kan även en svagare diskurs om anpassning som onödig eller irrelevant identifieras (ex. 55–58).

- (55) Jag tycker mig prata lika oberoende ort.
- (56) Jag är mig själv o pratar på som jag alltid har gjort
- (57) Jag har alltid talat mera standardsvenska och mina vänner och partner talar på ganska samma sätt som jag. Därför tror jag att min svenska inte har förändrats så mycket.
- (58) Jag har nästan hela mitt liv varit omringad av Ekenäsbor, så västnyländska dragen far inte bort så snabbt.

Språklig anpassning är alltså ett tecken som tillskrivs en mängd olika betydelser i materialet där det knyts till olika förståelser av språkliga varieteter och själva anpassningen som fenomen. De diskurser som träder fram anknyter till tidigare beskrivningar av såväl varieteterna som av företeelsen språklig ackommodation överlag (se t.ex. Giles et al. 1991).

4.4. Ursprungsbetonande diskurs och diskurs om vidgade vyer

I det sista diskursparet som analysen resulterat i lyfts blicken från migranternas språkbruk och språkliga anpassning till ett bredare perspektiv på den geografiska mobiliteten: dess orsaker, följder och känslor den framkallar. Man kan här skilja mellan vad jag kallar en ursprungsbetonande diskurs och en diskurs om vidgade vyer.

På samma sätt som diskurserna om västnyländska utgör varandras motpoler har utflyttarna också motsatta sätt att tillskriva ursprungsstaden Ekenäs betydelse. I den ursprungsbetonande diskursen ges *Ekenäs* som nodalpunkt positivt innehåll genom ekvivalenserna MINNEN, NOSTALGI OCH BARNDOM, TRYGGHET OCH LUGN, SOMMARSTAD OCH SVENSKA SPRÅKET (ex. 59–65).

- (59) Ekenäs är minnenas stad
- (60) Visst kan jag ibland känna mig nostalgisk över ekenäs och vissa platser där
- (61) Ekenäs är och förblir min barndomsstad
- (62) Fint komma till ekenäs från kaos storstan
- (63) Samhörigheten var unik...Ett tryggt samhälle.
- (64) Vill inte bo på heltid i Ekenäs men skulle gärna ha en lägenhet att komma till under t.ex sommaren
- (65) I Ekenäs får jag prata mitt modersmål och med det kan jag känna mig säker, fri och som mig själv.

Också *hem/hemort* fungerar som nodalpunkt i den ursprungsbetonande diskursen. Hem eller hemort ekvivaleras då med EKENÄS (ex. 66–68).

- (66) jag upplever fortfarande att jag hör hemma i Ekenäs
- (67) Jag åker fortfarande hem till Ekenäs fastän jag inte har ett hem där. Och det kommer jag nog alltid att göra.
- (68) Jag är född i Helsingfors och kände ett visst utanförskap då jag bodde i Ekenäs. Trots det har jag alltid betraktat mig som hemma i Ekenäs.

Diskursen om vidgade vyer, vars olika infallsvinklar avrundar analysen i den här artikeln, börjar skönjas när Ekenäs ges betydelsen av en ort som fått ökat värde (ex. 69–71).

- (69) Uppskattar mera Ekenäs nu
- (70) Ekenäs har blivit mera kärt
- (71) Har fått en större uppskattning för Ekenäs som stad och insett att det är Ekenäs som alltid kommer vara, åtminstone ett sorts, hem för mig.

Vidgade vyer-diskursen ger dock också andra betydelser åt både nodalpunkterna *Ekenäs* och *hem/hemort*. För *Ekenäs* del kan det handla om ett avståndstagande så att staden knyts till ekvivalenser som står i motsatsförhållande till de ovan beskrivna positivt laddade. Istället för TRYGGHET OCH LUGN ekvivaleras *Ekenäs* t.ex. med SMÅSTAD i en negativ bemärkelse; det skvallras och hålls koll och serviceutbudet är begränsat (ex. 72–74).

- (72) Småstadsmentaliteten känns ibland jobbig, gillar inte att folk håller koll på mej.
- (73) Småstadskänslan och vetskapen om att folk skvallrar mycket gör det omöjligt [att flytta tillbaka].
- (74) Eftersom jag trivs så mycket bättre att bo i centrum av större städer med nära till all slags service har jag (och har aldrig haft) någon önskan att flytta tillbaka till Ekenäs.

Också en allmän negativitet knyts till Ekenäs och dess invånare (ex. 75). Istället för eller vid sidan om en varmt nostalgisk betydelse kopplas Ekenäs också ihop med olika former av tillbakagång, som kan gälla t.ex. det svenska språket eller samhällsfunktioner och ekonomiska framtidsutsikter (ex. 76–78).

- (75) upplever att Ekenäsbor har en väldigt negativ inställning och avundsjuka jämfört med tex Kimitobor
- (76) på grund av att antalet svenskspråkiga har minskat så [vill jag inte flytta tillbaka]

- (77) Ekenäs är en döende stad som inte erbjuder någonting förutom fin natur för unga äventyrliga människor
- (78) Jag skulle kunna tänka mig att bo i Ekenäs igen om det fanns arbetsplatser och bättre framtidsutsikt där.

Hem eller *hemort* kan i vidgade vyer-diskursen ekvivaleras antingen med både Ekenäs och den nuvarande bostadsorten (ex. 79 och 80) eller enbart med den nuvarande orten (ex. 81 och 82). I det senare fallet kunde man snarast tala om en avståndstagande diskurs, som sammanfaller med negativ upplevelse av ursprungsorten.

- (79) Det tog en tid att känna mig hemma i Åbo, och tänkte i början på Ekenäs som »hemhemma», men nu tycker jag Åbo och Ekenäs är lika mycket hemma för mig.
- (80) Jag har besökt min familj i Ekenäs regelbundet, och har alltid tyckt att det är intressant att fundera på vad jag menar då jag säger att jag »far hem». För det mesta far jag hem åt båda hållen; både hem till Ekenäs och hem till Helsingfors. Jag tror att det mycket har att göra med hur lätt man har för att göra sig hemmastadd på olika ställen, för mig har det alltid varit ganska enkelt.
- (81) Jag hör hemma där jag nu bor. Där har jag fått forma mitt vuxna jag utan förutfattade meningar
- (82) Hör hemma nu i Åbo, främst för att allting verkar dö bort i ekenäs och de flesta vännerna har också flyttat bort

Diskursen om vidgade vyer knyter också an till språkliga aspekter. Som avrundning på resultatredovisningen illustreras detta med exempel på hur betydelser som tillskrivs nodalpunkten *finlandssvenska dialekter* i många fall etablerar paralleller mellan flytten från Ekenäs och vidgade vyer i fråga om finlandssvenska regionala varieteter. Ur en språklig synvinkel handlar geografisk mobilitet med andra ord inte enbart om att mer eller mindre medvetet justera sitt språkbruk i en eller annan riktning. Det handlar också om att bli uppmärksam på språklig variation och språkliga varieteter. Det breddade perspektivet kan neutralt öka kännedomen utan att desto mera påverka känslor eller inställningar, men en flytt kan även väcka intresse och öka uppskattningen för språkliga varieteter (ex. 83–85).

- (83) Min kännedom om finlandssvenska dialekter har ökat i och med att jag har lärt känna fler människor från olika delar av landet
- (84) jag [har] lärt mig uppfatta dialekt som en tillgång snarare än någonting negativt.

- (85) Jag har blivit mer intresserad av språkvariationer och tvåspråkighet av olika slag. I dag ser jag rikedom i att kunna välja variant, leka med skillnader och anpassa sig till situationen.

För en västnylänning kan österbottniska dialekter och österbottningars dialektanvändning upplevas särskilt annorlunda och fascinerande och därmed ekvivaleras positivt med MÅNGFALD och UNIKHET (ex. 86 och 87).

- (86) Österbotten har grymt mycket olika dialekter och blev förvånad över mångfalden. Före jag flyttade hit talade jag endast om »österbottniska» och närpesiska.
- (87) I och med mina universitetsstudier träffade jag dock många österbottningar, som med sin självklara dialektanvändning fick mig att börja uppskatta dialekter igen som något som gör oss unika och som ger oss en koppling till stället som vi kommer från.

Men den geografiska mobilitet kan också innebära en omförhandling av den egna ursprungsvarietetens betydelse. Det här handlar vanligtvis om en uppvärdering av västnyländskan (ex. 88 och 89), men likaså helt enkelt om ökad medvetenhet eller kännedom om den (ex. 90 och 91), vilket i någon enstaka utsaga formuleras som ökad insikt om västnyländskans mindre tilltalande drag (ex. 92).

- (88) Sen tycker jag just att min inställning till Ekenäs dialekten blivit bättre, den känns mysig och charmig!
- (89) flytten har väl öppnat ögonen för det fina även i den egna dialekten
- (90) blivit mera medveten om min egen dialekt då folk påoeat hur jag säger saker
- (91) fått mer kännedom om olika dialekter, även min egen
- (92) Har även märkt att vissa saker med dialekten låter fult, som tex att sätta »-ger» på slutet eller att säga »hovo» istället för huvud etc.

Generellt kännetecknas dock förståelsen av nodalpunkten finlandssvenska dialekter inom diskursen om vidgade vyer av ökad kännedom och mer positiv inställning, där dialekter ekvivaleras med TILLGÅNG, RIKEDOM och något VACKERT snarare än fult.

5. Sammanfattande diskussion

Syftet med den diskursteoretiska analys som presenterats i den här artikeln var att på djupet granska hurdana olika förståelser av språklig anpassning

och regional hemkänsla som kan identifieras hos geografiskt mobila personer med rötter i den västnyländska staden Ekenäs i Finland. Med utgångspunkt i tecknen *västnyländska*, *standardfinlandssvenska*, *anpassning*, *Ekenäs*, *hem/hemort* och *finlandssvenska dialekter* har en uppsättning diskurser inom diskursordningen om språkbruk och hemkänsla hos västnyländska interna migranter konstruerats. Genom dem tydliggörs hurdana betydelser som tillskrivs tecknen och hurdan så kallad diskursiv kamp som försiggår om tecknens betydelse.

Analysen har visat att olika diskurser kämpar om att fixera betydelsen hos alla andra tecken än standardfinlandssvenska, som genomgående konstrueras som den neutrala, begripliga och korrekta varieteten. Såväl ursprungsvarieteten västnyländska som anpassning mellan den och standardvarieteten tillskrivs olika betydelser, som utgör varandras motpoler. Västnyländska kan ges en positivt alternativt negativt laddad betydelse, och den språkliga anpassningen artikuleras som endimensionellt standardriktad eller som mer mångfacetterad och flerdimensionell. Genom olika uttryck etableras också motsatta betydelser av anpassning som antingen en medveten handling, ibland rentav ett krav, eller som en smitta man får av miljön eller umgänget. Andra finlandssvenska dialekter knyts sällan till anpassningsdiskurserna, men däremot kan de bidra till vidgade perspektiv på språklig variation överlag eller en uppdaterad förståelse av den egna ursprungsvarieteten. Också uppväxtorten Ekenäs och hem eller hemort uppträder som flytande signifikanter vars betydelse låses på olika sätt i diskurser som antingen lägger betoning på ursprunget eller lyfter fram de vidgade vyer som blir följden av en flytt – även då den sker inom det egna landet.

Intrycket som den parvisa jämförelsen av diskurserna ger är att styrkeförhållandena mellan dem är förhållandesvis jämna. De olika förståelserna av t.ex. västnyländska och Ekenäs där värderingarna går i motsatt riktning ter sig jämnstarka. För anpassning kan en större uppsättning artikulationer knytas till den flerdimensionella anpassningsdiskursen, vilket ger den större tyngd. Men kring huruvida anpassning förstås som ett medvetet handlande eller en automatisk smitta ter sig kampen mellan diskurserna påfallande jämn.

Analysen som redovisats i den här artikeln nyanserar och kompletterar resultat från tidigare mer variationslingvistiskt inspirerade studier av andra delmaterial från enkätundersökningen av upplevd språkförändring hos utflyttade Ekenäsbor (Collin 2022, 2024). De tidigare studierna inriktade sig huvudsakligen på slutna enkätfrågor med färdiga svarsalternativ och syftade till att studera korrelationer mellan bakgrundsfaktorer och upplevd språkförändring. Däremot fick öppna enkätfrågor med fördjupande frågor om inställning till olika språkliga varieteter, tankar kring ackommodationsprocessen och regionala hemkänslor mindre utrymme. Dessa har alltså istället behandlats i den här artikeln, ur ett diskursteoretiskt perspektiv.

Valet av diskursteori som ramverk för analysen av de öppna enkätfrågorna kan givetvis diskuteras. Det kan t.ex. verka märkligt att beskriva betydel-

ser och diskurser i ett enkätmaterial utan att fästa vikt vid enkätdeltagarnas bakgrundsfaktorer. När den teoretisk-metodiska ramen utvärderas bör detta emellertid ske i förhållande till såväl undersökningens forskningsfrågor som det studerade materialets beskaffenhet. Hela den studie av språklig anpassning hos utflyttade Ekenäsbor som den här artikeln anknyter till utgår från ett folkdialektologiskt perspektiv (Preston 1999). Materialet handlar alltså genomgående om rapporterat språkbruk och upplevelser av språkförändring, så som dessa framställts som svar på frågor i en skriftlig webbenkät. Inga anspråk görs därmed på att beskriva hur de utflyttade Ekenäsborna verkligen talar. På likartat sätt syftar analysen i föreliggande artikel inte till att återspegla »verkligheten» i termer av hur många eller exakt vem i den undersökta gruppen som har en viss erfarenhet av eller syn på något. Det är med andra ord snarare hur den aktuella gruppen överlag talar om olika fenomen, dvs. utsagorna, som är det primära studieobjektet, inte hur vanliga dessa sätt att tala är eller vilka bakgrundsfaktorer som korrelerar med en viss typ av utsaga (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 28, Wreder 2007 s. 44).

Jag uppfattar vidare att ett diskursteoretiskt perspektiv kan komplettera andra infallsvinklar och fungera som ett alternativt tillvägagångssätt, inte minst när man arbetar med material som uppvisar stor inbördes variation. Materialet för den här undersökningen bestod av 398 till sin utformning mycket varierande enkätsvar. Med diskursteori som inramning var det möjligt att beskriva övergripande tendenser i den spretiga materialmassan utan behov av att koppla enskilda svar till vare sig en viss enkätfråga eller vissa enkätdeltagare. Varken förekomsten av motstridiga diskurser hos en och samma individ eller det faktum att vissa av enkätfrågorna endast besvarats av en bråkdel av deltagarna vållade problem.

En problematisk aspekt hos diskursteoretiska analyser ligger däremot, som hos många andra kvalitativa analyser, i forskarens roll. Även om de exempel som åskådliggör hur tecken ges betydelse i materialet är enkätdeltagarnas egna ord och formuleringar, är det forskaren som väljer exempel och som gör tolkningar av hur betydelse skapas och vilka diskurser som formas. Analysen som presenteras i den här artikeln är sålunda baserad på mitt specifika forskarperspektiv och på de betydelser som jag uppfattat i materialet. En annan forskare hade kanske gjort andra tolkningar (jfr Wreder 2007 s. 38). Till min forskarroll hör i det här sammanhanget dessutom att jag själv tillhör gruppen före detta Ekenäsbor som flyttat till någon annan ort i Finland. Det är möjligt att detta fördjupar min förståelse av materialet, men det finns också en risk att min förförståelse påverkar de tolkningar och slutsatser jag gör.

Att en diskursteoretisk diskursanalys inte kopplar ihop utsagor med enskilda individer innebär inte att den sociala eller vetenskapliga kontexten förnekas eller uppfattas som irrelevant (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 160 f., Bergström & Ekström 2018 s. 257). Också resultat av en diskursteoretisk analys kan således, med beaktande av analysens karaktär, diskuteras i ljuset av andra forskningsresultat. Avslutningsvis visar jag därför på

beröringspunkter mellan de diskurser som belysts i den här undersökningen av utflyttade Ekenäsbor och resultat från tidigare forskning från andra interna migrationskontexter.

Eftersom annan språkvetenskaplig forskning om finlandssvensk intern migration än så länge saknas, låter sig inga konkreta jämförelser på den punkten göras. Att de utflyttade Ekenäsborna i stora drag följer liknande mönster som t.ex. internt mobila finskspråkiga finländare, sverigesvenskar, norrmän och danskar noterades däremot i Collin 2024. Det här betyder att motsvarigheter till endimensionell och flerdimensionell anpassningsdiskurs och diskurs om anpassning som handling respektive diskurs om anpassning som smitta rimligtvis kan iakttas också i andra kontexter (t.ex. Nuolijärvi 1986, Andersson & Thelander 1994, Omdal 1994, Makkonen 2005, Monka 2013), även om diskurserna då kan ha andra nodalpunkter och ekvivalenser.

Också resultat som motsvarar den ursprungsbetonande diskursen och diskursen om vidgade vyer förekommer i andra studier av geografisk mobilitet. Exempelvis kan diskursen om vidgade vyer sammanliknas med begreppet *mental mobilitet* (t.ex. Monka 2013), som används för att beskriva individer som inte är så starkt knuta till en viss ort och därför är mer flyttbenägna än andra.

Vidare illustrerar den uppskattande respektive nedvärderande diskursen om västnyländska för sin del sådant som också tidigare forskning om västnyländsk dialekt pekat på (Nyholm 1995 s. 37, Ivars 2015 s. 38). Riktigt färsk forskning om bofasta talares inställning till västnyländska saknas emellertid, men den tydliga tudelningen aktualiseras t.ex. också hos Löfström 2022 som studerar västnylänningar som emigrerat till Sverige. Löfströms (2022) studie är överlag intressant att dra paralleller till eftersom informanterna också där är västnylänningar, om än utflyttade till ett annat land (men inom samma språkområde). I sin granskning av språkförändring hos elva västnylänningar bosatta i Stockholm ser Löfström stora skillnader mellan individerna i fråga om faktorer som kan sammanliknas med såväl den ursprungsbetonande respektive vidgade vyer-diskursen som den uppskattande respektive nedvärderande diskursen om västnyländska. Också den språkliga anpassningens form varierar mellan informanterna i Stockholm, men på den här punkten kan emellertid skillnader i jämförelse med de internt mobila Ekenäsborna anas. Det verkar nämligen som att diskursen om anpassning som handling dominerar över diskursen om anpassning som smitta hos västnylänningarna i Stockholm. Samtliga rapporterar att de aktivt anpassat sitt språk i Sverige. Detta sker då huvudsakligen i form av användning av standardfinlandssvenska, med fokus på undvikande av finlandismer som kan orsaka missförstånd. Endast i begränsad utsträckning framställs anpassningen som en omedveten smitta av sverigesvenskan.

De diskurser som framträder i materialet från enkätundersökningen riktad till Ekenäsbor som flyttat inom Finland ska med andra ord inte uppfattas som helt unika. Det är inte heller meningen att en diskursanalys nödvändigtvis ska

avslöja tidigare helt okända diskurser. Snarare är poängen att genom analyser av olika material visa på hur liknande diskurser artikuleras, kanske med olika nodalpunkter och ekvivalenser, i olika sammanhang. Förhoppningsvis kan de diskurser som presenterats i den här artikeln således inspirera till och nyanseras i kommande forskning. Det finns utan tvekan utrymme för mer språkvetenskaplig forskning om geografiskt mobila finlandssvenskar, inte minst sådana som flyttat inom landet, och detta både ur mer traditionellt dialektologiska perspektiv och ur mer okonventionellt diskursanalytiska.

Litteratur

- Allardt Ljunggren, Barbro, 1994: Finlandssvenskar i Sverige – bemötande och språklig anpassning. I: *Svenskans beskrivning* 20. Umeå. S. 82–94.
- Andersson, Roger & Mats Thelander, 1994: Internal migration, biography formation and linguistic change. I: B. Nordberg (red.), *The sociolinguistics of urbanization: The case of the Nordic countries*. Berlin. S. 51–86.
- Auer, Peter, Barden, Birgit & Beate Großkopf, 2000: Long-term linguistic accommodation and its sociolinguistic interpretation: evidence from the Inner-German migration after the Wende. I: Mattheier, Klaus (red.), *Dialect and migration in a changing Europe*. Frankfurt am Main. S. 79–98.
- Bergström, Göran & Linda Ekström, 2018: Tre diskursanalytiska inriktningar. I: K. Boréus, & G. Bergström, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund. S. 253–301.
- Bijvoet, Ellen, 2013: Språkkattityder. I: Sundgren, Eva (red.), *Sociolingvistik*. Stockholm. S. 148–149.
- Blommaert, Jan, 2010: *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge.
- Boréus, Kristina & Göran Bergström, 2018: *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund.
- Collin, Lotta, 2022: Upplevd dialektanpassning bland utflyttade Ekenäsbor. I: *Svenskan i Finland* 19. Vasa. S. 45–58.
- 2024: »God svenska med ett kling av västnyländska». Om förhållandet mellan dialekt och standardsvenska hos utflyttade Ekenäsbor. I: *Folkmålsstudier* 62, s. 11–49.
- Davidsson, Tobias, 2010: Utanförskapelsen. En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikuleras i den svenska riksdagsdebatten 2003–2006. I: *Socialvetenskaplig tidskrift* 2010: 2, s. 149–169.
- Fairclough, Norman, 1995: *Critical discourse analysis*. London.
- Giles, Howard, Coupland, Nikolas & Justine Coupland, 1991: Accommodation theory: communication, context, and consequence. I: H. Giles, J. Coupland & N. Coupland (red.), *Contexts of accommodation: developments in applied sociolinguistics*. Cambridge. S. 1–68.
- Gullmets-Wiik, Marie-Charlotte, 2004: *Backa och backe, glader och glad: Formväxling i talspråket i Jakobstad, Kristinestad, Ekenäs och Lovisa*. Helsingfors.
- Henriksson, Blanka, 2024: »Man är liksom alltid mittemellan på något sätt». Gränsöverskridningar i ett intervjumaterial om migration från Finland till Sverige. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2023 (146), s. 23–46.

- Ivars, Anne-Marie, 1986: *Från Österbotten till Sörmland: En undersökning av emigration och språklig anpassning*. Helsingfors.
- 1996: Stad och bygd: Finlandssvenska stadsmål i ett regionalt och socialt perspektiv. *Folkmålsstudier* 37. Helsingfors.
- 2003: Lokalt och regionalt i svenskan i Finland: tendenser i språkutvecklingen i norr och söder. I: G. Akselberg, A. Bødal, & H. Sandøy (red.), *Nordisk dialektologi*. Oslo. S. 51–81.
- 2015: *Dialekter och småstadsspråk*. (Svenskan i Finland i dag och i går 1:1.) Helsingfors.
- Kerswill, Paul & Ann Williams, 2000: Mobility and social class in dialect levelling: evidence from new and old towns in England. I: K. Mattheier (red.), *Dialect and migration in a changing Europe*. Frankfurt am Main. S. 1–13.
- Koivisto, Johanna, 2020: Jag som skribent: en diskursanalytisk fallstudie om skrivande genom språkstuderandes artikulation i uppsatser producerade på en akademisk skrivkurs i nordiska språk. I: C. Wide, E. Ingman, K. Lankinen & V. Vaakanainen (red.), *Svenskan i Finland* 18. Åbo. S. 119–132.
- Kommunförbundet, 2021: Antalet kommuner och städer och befolkningsuppgifter. [Webbadress: <https://www.kommunforbundet.fi/informationsprodukter-och-informationstjanster/antalet-kommuner-och-stader>. Hämtad 29.9.2021.]
- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe, 1985: Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics. London.
- 2001: Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics. 2 uppl. London.
- Leinonen, Therese, 2015: Finlandssvenskars uppfattningar och åsikter om språklig variation: en webbenkät. I: *Folkmålsstudier* 53. S. 117–139.
- Leinonen, Therese & Anna Henning-Lindblom, 2016: Gymnasieelevers åsikter om standardspråk och variation i finlandssvenskan. I: J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen (red.), *Svenskan i Finland* 16. Jyväskylä. S. 92–107.
- Löfström, Malin, 2022: *Språklig stil och stajling bland finlandssvenskar i Stockholm – ett mobilitetsdialektologiskt perspektiv*. (Studia philologiae Scandinavicae Uppsaliensia 22.) Uppsala.
- McIlvenny, Paul, Mats Broth & Pentti Haddington, 2009: Communicating place, space and mobility. I: *Journal of Pragmatics* 41: 10, s. 1879–1886.
- Makkonen, Riitta, 2005: Riäkkylästä Stadiin – murteesta kaupunkikieleen. I: Palander, Marjatta & Anne-Maria Nupponen (red.), *Monenlaiset karjalaiset: Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti*. Joensuu. S. 125–158.
- Monka, Malene, 2013: *Sted og sprogforandring: En undersøgelse af sprogforandring i virkelig tid hos mobile og bofaste informanter fra Odder, Vinderup og Tinglev*. (Danske Talesprog 13). København.
- Monka, Malene, Pia Quist & Astrid Ravn Skovse, 2020: Place attachment and linguistic variation: A quantitative analysis of language and local attachment in a rural village and an urban social housing area. I: *Language in Society* 49: 2, s. 173–205.
- Nuolijärvi, Pirkko, 1986: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Helsinki.

- Nyholm, Leif, 1995: Stadsspråk i Nyland – riksspråk och dialekt. I: T. Sandström, (red.). *Nyländska ankarfästen*. Helsingfors. S. 36–54.
- Omdal, Helge, 1994: *Med språket på flyttefot: Språkvariasjon og språkstrategier blant setesdøler i Kristiansand*. Uppsala.
- Pietikäinen, Sari & Anne Mäntynen, 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere.
- Preston, Dennis, 1999: Introduction. I: D. Preston (red.). *Handbook of perceptual dialectology* 1. Amsterdam. S. xxiii–xl.
- Scollon, Ronald, 2001: *Mediated discourse. The nexus of practice*. London.
- Scollon, Ron & Suzie Wong Scollon, 2004: *Nexus analysis. Discourse and the emerging internet*. London.
- Sjöblom, Agneta, 2015: Här växer Raseborg. I: *Västra Nyland* 27.6.2015.
- Stenberg-Sirén, Jenny, 2018: *Språk och språkideologier i radio och tv: Standard-språk och språkstandarder i finlandssvenska radio- och tv-nyheter*. Helsingfors.
- Tandefelt, Marika, 2015: Ett språk i två länder. I: M. Tandefelt (red.). *Gruppspråk, samspråk, två språk*. (Svenskan i Finland – i dag och i går 1:2.) Helsingfors. S. 153–182.
- Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips, 2000: *Diskursanalys som teori och metod*. Lund.
- Wreder, Malin, 2007: Ovanliga analyser av vanliga material: vad diskursteorin kan göra med enkäter. I: M. Börjesson, & E. Palmblad (red.). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö. S. 29–51.